

Artikelarkiv Arvesølv 2017

Skalleeventyret på Dræby Fed

af Hans Rye

Der er ikke mange muslingeskaller tilbage i Odense Fjord. For blot 100 år siden lå skallerne ellers i op til to meter tykke aflejringer på fjordbunden, men foretagssomme folk fjorden rundt så "guld" i de døde skaller og begyndte at grave dem op og sælge dem især som tilskudsfoder til æglæggende høns, men også til den keramiske industri.

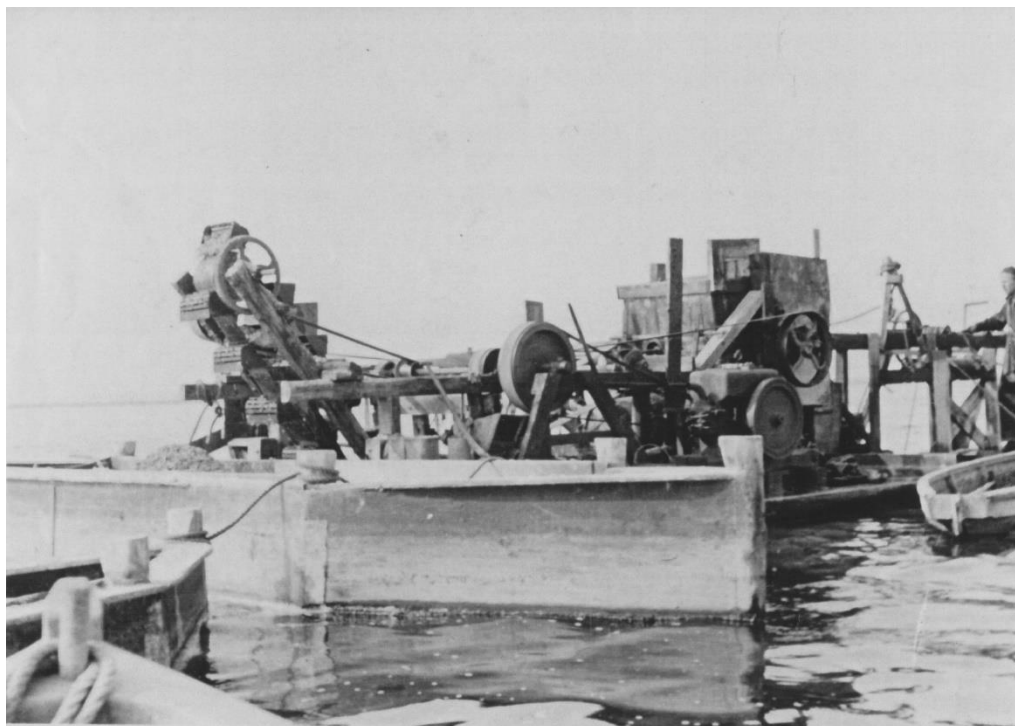
Ikke mindst Tornø sydvest for Dræby Fed var præget af det omfattende skallegraveri, der blev igangsat af landmand Anders Jørgensen, som købte Tornøgård i 1922, og videreført af hans tre sønner: Morten, Peder og Laurits.

Gennem årene opbyggede de en af fjordområdets største skallevirksomheder med to gravemaskiner ude på fjorden, to motorbåde og en halv snes skallelægttere til transport ind til rense- og tørreriet på Tornø, som i øvrigt blev hæftet på Dræby Fed i 1926. Det skete, da Jørgensen og sønner etablerede en dæmning mellem ø og fastland, så selv tonstunge lastbiler kunne hente "guldet" fra fjordbunden og køre det til stationen i Dræby eller til kunder i by og på land.

Gården på Tornø med skalleværket i baggrunden. Tornø blev gjort landfast med Dræby Fed, da familien Jørgensen anlagde en dæmning i 1926.

Efter Anders Jørgensens død var det sønnen Morten, der flyttede ind i gården på Tornø, og i et interview til Fyens Stiftstidende i november 1956 fortalte han, at det tog fire-fem mand et halvt år at bygge dæmningen og to cementbroer. 4500 kubikmeter jord og 1500 kubikmeter sten blev der brugt til dæmningen.

Familien Jørgensen ejede to gravemaskiner. Her flyttes skallerne fra gravemaskine til skallelægte, inden de flådes i land.

Skallegrave-riet på Tornø blev indledt samme år som dæmningen blev anlagt. Der blev etableret et tørreareal på en tønde land, der blev bygget pakhus og købt maskiner, og da produktionen af skaller toppede i 50'erne, var man oppe på en årsproduktion på 3500 tons. 17 mand var be-

skæftiget med at grave, sejle, tørre, pakke og sælge de mange skaller, der blev rensat på maskiner udtænkt og bygget på maskinfabrikken i Dræby af Laurits Jørgensen, der i øvrigt boede tæt ved stationen.

Muslingskallerne på fjordbunden lå i lag fra et par fod og op til to meters tykkelse, og de erfarne skrabemestre kunne med en stige i hånden konstatere, om der lå skaller under det ofte tykke lag dynd, der dækkede fjordbunden. Faktisk var skrabemestrene i stand til at afgøre om, det var skaller eller sten, der lå under dyndet.

Allerede inden skallerne forlod gravemaskinerne var de renvaskede, og på land blev de tørret i en ovn, der havde en kapacitet på 10 til 20 tons skaller pr. dag. Morten Jørgensen oplyste i 1956, at man producerede omkring 100.000 kg. skaller om året, da produktionen gik i gang. "Henimod den anden verdenskrigs udbrud var man naaet op paa en aarsproduktion af halvanden million kilo fjordskaller, og under krigen, da kornafleveringspligten nedsatte hønseholdet, laa aarsproduktionen paa ca. 1.000.000 kilo, og rub og stub bliver solgt". (Fyens Stiftstidenden 21. november 1956). I storhedstiden efter anden verdenskrig lå der en halv snes skalleværker langs Odense Fjords bredder. Mindst 14 gravemaskiner var i sving, og ifølge Morten Jørgensen dækkede skalleområdet i fjorden 1100 tønder land, men det var ikke blot fjordbunden, der indeholdt skaller.

De 5.000- til 10.000-årige aflejringer blev skabt i en tid, hvor vandet stod højere end i dag, og derfor kunne man også finde skaller på de inddæmmede arealer mellem Dræby og Vierø. Nogle steder lå skallerne nær overfladen, andre steder i en plovfures dybde og det i lag på fra få centimeter til over en halv meter.

Man ved ikke meget om, hvornår man begyndte at "høste" skaller på land, men Viggo Andersen, tidligere landmand på feddet, har fortalt, at der til hans fødegård hørte 12 tønder land inddæmmed fjordbund, og regnskabsbøger fra 1920'erne og 30'erne viser, at der blev solgt skaller fra gården for et ikke ubetydeligt beløb. I

1929 solgte Viggo Andersens far således skaller for 2000 kr. Samme år var indtægten knap 12.000 kr.

Skalleproduktionen skete ganske enkelt ved, at man fjernede overjorden. Derefter læssede man skallerne på trillebør og kørte dem i stakke, så de kunne tørres af sol og vind. Når det yderste lag var tørt, blev det skrabet af bunken og var klar til rensning og pakning.

Omkring 1935 blev de sidste skaller gravet på Dræby Fed, medens den sidste skal blev fisket op ved Tornø i begyndelsen af 70'erne.

Dermed blev et "eventyr" afrundet efter godt et halvt hundrede års slidstomt arbejde, men 5.000 til 10.000 år efter, at skallerigdommen blev skabt på bunden af bunden af Odense Fjord.

Op til 17 medarbejdere var beskæftiget med skalleproduktionen på Tornø. Her er en ukendt medarbejder ved at rive skallerne løs, så de kan tørre mest muligt inden borttransport.

Der blev også gravet skaller på den inddæmmede fjordbund på Dræby Fed. Det er gård-ejer Peder Andersen med familie og medhjælper, der tager en "slapper" ved rensesmaskinen. Viggo Andersen, der her i artiklen fortæller om skallegravning, sidder i trillebøren.

Morten Jørgensens lastbil, der blev brugt til transport af de rengjorte skaller. Transporten gik via den nyetablerede dæmning til Tornø.

Den store hal på Tornø, hvor skallerne blev pakket og opbevaret, inden de blev sendt ud til hønserier og til den keramiske industri.